

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaalilain 41 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaalilain 41 §:n muuttamisesta (HE 180/2024 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Laura Nurminen, oikeusministeriö
- ministeri Lauri Tarasti

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- professori Markku Suksi

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vaalilakia siten, että oikeusministeriölle annettaisiin mahdollisuus määrätä samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa ehdokkaiden numeroinnista siten, että eri vaalien ehdokkailla olisi selkeästi toistaan erottuvat ehdokasnumerot.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Esitykseen sisältyy jakso lakiehdotuksen suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

(1) Ehdokkaiden numeroinnista vaaleissa säädetään vaalilain 41 §:n 2 momentissa. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että 41 §:n 2 momentin loppuun lisätään säännös siitä, että samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa oikeusministeriö voi määrätä, että toisen vaalin ehdokkaiden numerointi aloitetaan numeroon 2 päättyvästä luvusta siten, että vaalien ehdokkailla ei ole samaa numeroa. Tällöin samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa yhden vaalin ehdokasnumerointi alkaa numerolla 2 ja toisen vaalin esimerkiksi numerolla 102, 502, 1002 tai 2002.

Valiokunnan mietintö PeVM 3/2024 vp

(2) Ehdotuksen tarkoituksena on tukea perustuslain 14 §:n vaali- ja osallistumisoikeuksien toteutumista vähentämällä sekoittumisriskiä ja selkeyttämällä ehdokasasettelua eriyttämällä ehdokasnumerointi samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa. Lisäksi esityksessä arvioidaan, että ehdotettu muutos parantaa äänestäjän tahdon näkymistä vaalin tuloksessa, kun väärän vaalin äänestyslippuun virheellisesti tehty ehdokasnumero ei voisi tulla toisessa vaalissa samalla ehdokasnumerolla olevan ehdokkaan hyväksi.

(3) Perustuslakivaliokunta pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena, että ehdokkaiden numeroinnista samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa säädetään laissa. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hyväksymistä jäljempänä selostetulla tavalla muutettuna.

(4) Lakiehdotuksen sanamuodon mukaan oikeusministeriö voi määrätä ehdokkaiden numeroinnista. Hallituksen esityksen ja muun saadun selvityksen valossa vaikuttaa kuitenkin selvältä, että asiasta on säännöksen harkintaan viittaavasta sanamuodosta huolimatta tarkoitus määrätä aina samanaikaisesti toimitettavien vaalien yhteydessä. Perustuslakivaliokunta pitää tarpeellisena, että sanamuotoa muutetaan tämän tarkoituksen mukaiseksi.

(5) Perustuslakivaliokunta pitää lisäksi vaalilain kaltaisessa sääntely-yhteydessä tarpeellisena, että lain tasoinen sääntely on täsmällistä. Siksi valiokunta ehdottaa, että numerointien erillisyyttä käy ilmi suoraan lakitekstistä. Laissa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ilmaista, mistä numerosta numerointi alkaa, vaan oikeusministeriö määräisi asiasta.

(6) Hallituksen esityksessä sivutaan myös kysymystä aluevaalien äänestyslipun väristä. Jos säännönmukaisesti toimitettavien vaalien yhteydessä toimitetaan samanaikaisesti jotkin toiset vaalit, oikeusministeriö päättää vaalilain 51 §:n 3 momentin mukaan näissä toisissa vaaleissa käytettävän äänestyslipun väristä. Sääntelyä sovelletaan myös järjestettäessä kunta- ja aluevaalit samanaikaisesti eikä sitä ehdoteta nyt muutettavaksi.

(7) Samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa äänestyslippujen eri värien tarkoituksena on yhtäältä helpottaa äänestäjää hahmottamaan, että kyseessä on eri vaalien äänestysliput, ja toisaalta nopeuttaa äänen laskemista. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että presidentinvaalia koskevassa vaalilain 140 §:ssä säädetään, että toisessa vaalissa äänestyslippu on erivärinen kuin ensimmäisessä vaalissa. Valiokunnan mielestä on syytä harkita, tulisiko myös samanaikaisesti toimitettavien vaalien äänestyslippujen väristä säätää nyt 51 §:ssä säädettyä täsmällisemmin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

41 §. Ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi yleisperusteluista tarkemmin ilmi käyvä muutos.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Perustuslakivaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö PeVM 3/2024 vp

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 180/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

vaalilain 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaalilain (714/1998) 41 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 496/2013, seuraavasti:

41 §

Ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen

Vaaliliittoon kuulumattomien ja vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokaslistat sekä yhteislistat ja yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten ehdokaslistat sijoitetaan 37 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun järjestykseen siten, että ensin ovat puolueiden ehdokaslistat ryhmiteltyinä vasemmalta oikealle, sitten yhteislistat vastaavalla tavalla ryhmiteltyinä ja lopuksi yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten ehdokaslistat aakkosjärjestyksessä allekkain. Ehdokkaille annetaan tässä järjestyksessä numerot alkaen numerosta 2. Samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa toisen vaalin ehdokkaiden numerointi aloitetaan numeroon 2 päättyvästä luvusta siten, että vaalien ehdokkailla ei ole samaa numeroa. Oikeusministeriö määrää toisen vaalin numeroinnista samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö PeVM 3/2024 vp

Helsingissä 5.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Vilhelm Junnila ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Maaret Castrén kok
varajäsen Ville Valkonen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala